

Verslag over het optreden van enige schadelijke insekten in het jaar 1960

door

G. VAN ROSSEM, H. C. BURGER en C. F. VAN DE BUND

(Plantenziektenkundige Dienst, Wageningen)

Inleiding

De eerste helft van 1960 stond nog gedeeltelijk in het teken van het abnormaal droge en warme jaar 1959. De winter 1959/1960 was zacht en betrekkelijk droog, ook het voorjaar was droog en vrij warm. Als gevolg hiervan waren er voor vele insekten gunstige ontwikkelingsmogelijkheden, hetgeen tot uitdrukking kwam in een zeer groot aantal inzendingen en vragen.

Opvallend was het abnormaal massaal optreden van overwinterde exemplaren van *Musca corvina* F., die gedurende het gehele voorjaar op zonnige dagen in de omgeving van overwinteringsplaatsen hinder veroorzaakten.

Wat de landbouw betreft is geen sprake geweest van grote bladluisvluchten, met uitzondering misschien van een vlucht tijdens de Pinksterdagen, vooral van andere soorten dan de perzikbladluis. In de bieten is geen last van bladluizen ondervonden. Coccinelliden hebben, vooral door hun talrijkheid, zeker een gunstige invloed uitgeoefend. In de tweede helft van het jaar zijn door de vele regens de bladluispopulaties definitief ingestort.

In de tuinbouw werd over het algemeen geen schade van betekenis geleden door het optreden van bladluizen. Opvallend echter is geweest het optreden van *Amyzus ligustri* Mosley, de gele ligusterluis, die in het gehele land overal talrijk voorkwam in liguster. Tengevolge van deze aantasting ontstaat een bladrolling in de lengte-richting van het blad; incidenteel kan sterke bladval optreden. Feitelijk schadelijk is dit dier niet.

Vele klachten zijn binnengekomen over het voorkomen van *Cryptomyzus ribis* L., de bloedblaarluis, die rode blaasachtige gallen op het blad van rode bes doet ontstaan.

De beukebladluis, *Phyllaphis fagi* L., was in het gehele land in de zomer zeer algemeen op beuken.

Onder invloed van de warme zomer van 1959 ontstonden op vele plaatsen ernstige plagen op vuilnisbelten van de huiskrekel (*Gryllulus domesticus* L.). Geadviseerd werd hiertegen op te treden door de stortplaats met een krachtige straal te bespuiten met een mengsel van DDT en heptachloor.

In het noorden en oosten van het land werd op tal plaatsen schade aan grasland teweeggebracht door larven van *Phyllobius piri* L. Bestrijding van deze larven in grasland is niet mogelijk.

In het gehele land werd in de zomer en het najaar veel schade veroorzaakt door aardrupsen. In twee gevallen waren wij in de gelegenheid om de soort nader vast te stellen. Het bleek dat wij te doen hadden met *Agrotis segetum* Schiff. Door de PD werden enige bestrijdingsproeven genomen, die gunstige resultaten gaven voor aldrin, dieldrin en heptachloor, voor zover de rupsen althans boven de grond komen, aangezien het gewas met deze middelen dient te worden behandeld.

Schadelijk optreden van aardrupsen wordt waargenomen na warme, droge zomers, gevolgd door een droge herfst en winter.

Ten slotte moet worden opgemerkt, dat in het voorjaar opvallend veel wesp-koninginnen (*Paravespula* spp.) te zien waren. In het begin van de zomer begonnen de eerste klachten over talrijke wespennesten binnen te komen. Ook traden de wespen dit jaar vrij agressief op. Na het intreden van de regen werd weinig meer van wespen vernomen.

Algemeen

Hout

In een stuk hout van een geïmporteerde sinaasappelkist troffen wij de kever *Buprestis haemorrhoidalis* Herbst aan. De larven van deze soort leven in dood hout van coniferen. De kevers zetten hun eieren af in hout waar de schors zich nog omheen bevindt.

Deze soort is in ons land zeer zeldzaam.

In huis

Te Zeist werd de in ons land zeer zeldzame *Sphaericus gibboides* Boield. in een particuliere woning aangetroffen. Volgens de inzender hadden deze kevertjes een voorkeur voor papier en synthetische stoffen, nylon, e.d. De soort leeft meestal in gedroogd plantenafval, in vogelnesten, in vergeten pakjes meelprodukten, in herbaria en tussen oude boeken.

Het kevertje is tweemaal in Nederland gevonden, nl. te Rotterdam (1946) en Amsterdam in lavendel (1949). (Schriftelijke mededeling van de heer VAN DER WIEL).

Kaas

Van een kaashandelaar ontvingen wij voor onderzoek een kaas (deel van een grote partij 6 jaar oude kaas), aangetast door rupsen, die vrij diep in de kaas waren doorgedrongen. Merkwaardigerwijze bleek hier bij determinatie door Ir. G. A. GRAAF BENTINCK *Nemapogon personellus* Pierce & Metcalfe in het spel te zijn. Deze soort is van *Polyporus* en graan bekend, doch nimmer op dierlijk materiaal gevonden. De soort is zeer verwant aan en moeilijk te onderscheiden van *N. granellus* L.

Blauwspaar

Op *Picea pungens glauca* te Gorssel (Gdl.) werd de weinig algemene schildluis *Dynaspidiotus abietis* Schrank waargenomen. Er zijn ons slechts enkele vindplaatsen in het oosten en zuiden van het land bekend.

Lit.: REYNE, Ned. Schildl., *Wetensch. Med. Kon. Ned. natb. Ver.* (22), 1957, p. 25.

Gras

In een perceel veldbeemdgras (*Poa pratensis* L.) voor de zaadwinning te Zevenbergen vraten rupsen begin april onder de grond de planten af. De oudere exemplaren der rupsen sponnen zich ondergronds in. Wij slaagden erin de vlinders op te kweken en stelden vast, dat deze aantasting werd veroorzaakt door *Agriphila culmella* L.

Ook op andere plaatsen in Noord-Brabant werd schade door rupsen van Crambiden opgemerkt.

Een merkwaardige aantasting van weidegras en grassen gekweekt voor zaadwinning deed zich op verscheidene plaatsen in Noord-Brabant en te Wieringerwerf voor. Het aangetaste gras had een vaalgrijze kleur. Het viel op, dat het vee dit gras niet graag at. Het bleek, dat op dergelijke plekken talrijke mijten aan de wortelhals van de planten leefden. Wij hadden hier te doen met de Penthalodide, *Penthaleus major* Dugès.

Deze uit Zuid-Europa afkomstige mijt is tot dusver nooit eerder schadelijk in Nederland opgetreden. In Zuid-Frankrijk, ook in Afrika en Australië wordt door deze soort dikwijls belangrijke schade aan allerlei cultuurgewassen toegebracht. Planten, die in de genoemde gebieden geregeld van deze mijten te lijden hebben, zijn: granen, grassen, erwten, sla en klaver. Het optreden van *Penthaleus major* in ons land hangt vermoedelijk samen met de droge warme zomer van 1959. Vooral het gras dat gelegen is op hoge, drogere gedeelten wordt aangetast. Mede door de invloed van uitdrogende wind kan het gras bovengronds geheel of gedeeltelijk afsterven.

Opvallend was, dat de mijten sterke zonbestraling vermeden. Omstreeks juni verdween de plaag zonder dat bestrijdingsmaatregelen waren genomen.

Op een pol van *Molinia caerulea* L., pijpestrootje, groeiend in een bos bij Doetinchem trof de ambtenaar van de Plantenziektenkundige Dienst aldaar, de Heer VAN DE VELDE, een karakteristieke beschadiging aan. Deze bleek te zijn ontstaan door een aantasting van spintmijten van het geslacht *Schizotetranychus*, vermoede-

Foto P.D.

Fig. 1. Spinseltjes op *Molinia*-bladeren.

delijk de soort *graminicola*, beschreven door GOUX in 1949 (*Bull. Soc. Linn. Lyon*, 18 (6) : 100) van grassen in het Rhônedal.

De spintmijten leven onder een spinseldakje dat geheel dichtgeweven is en dat stevig bevestigd is aan de plant. Onder een dergelijk spinseltje leeft meestal een enkel wijfje met verschillende jeugdstadia. Door het zuigen ontstaan lichte plekken, waardoor het typische aantastingsbeeld ontstaat. Onze ervaringen stemmen geheel overeen met die van GOUX.

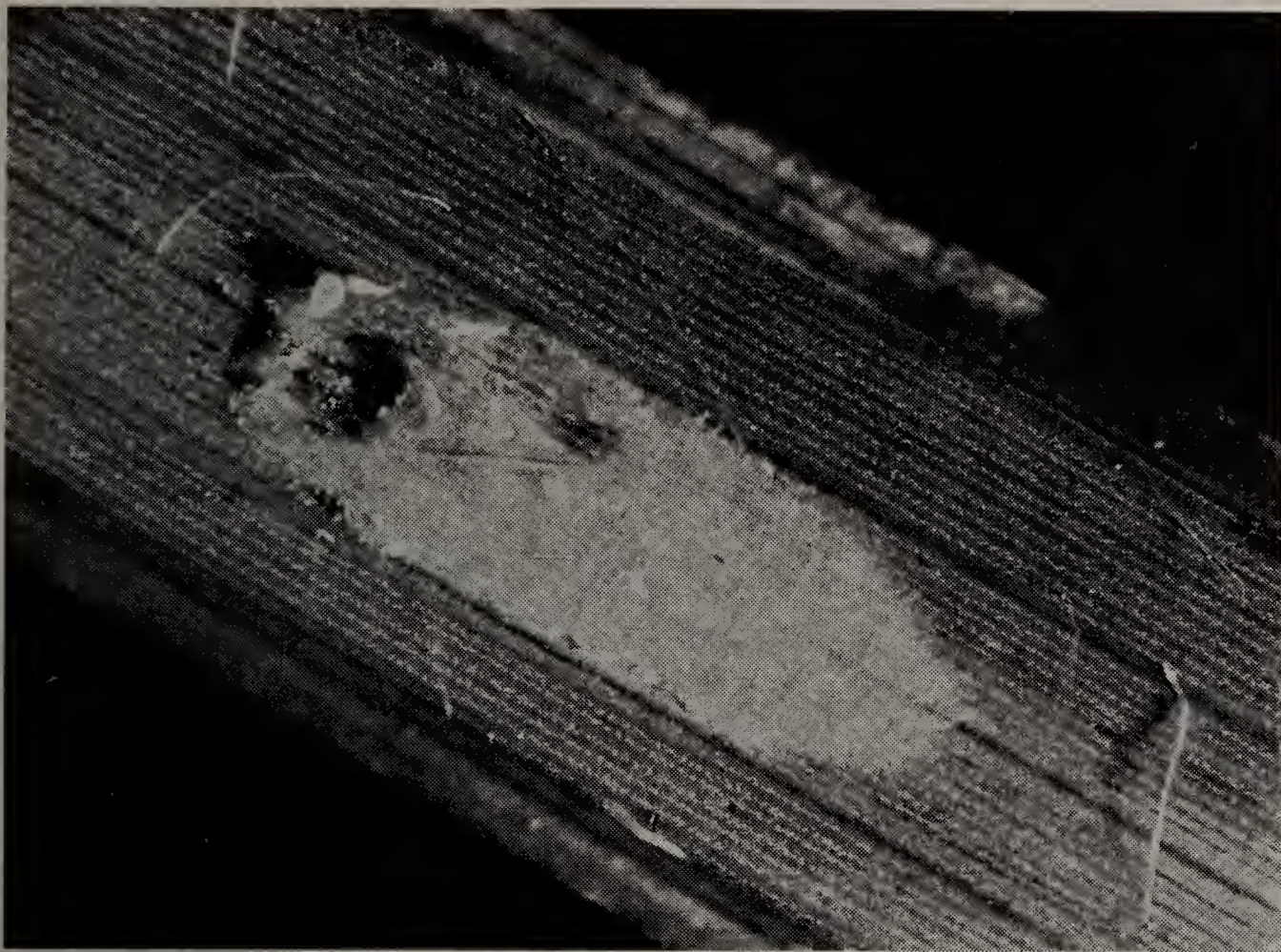

Foto P.D.

Fig. 2. Detail van een spinsel van *Schizotetranychus graminicola* Goux.

Grove den

Een bijzonder aardige waarneming werd te Vledder (Dr.) gedaan in een 75 jaar oud grove dennenbos. Aldaar bleek een autochthone aantasting van de houtwesp *Sirex noctilio* F. aanwezig te zijn. Aangezien er over het voorkomen van houtwespen in ons land weinig zekerheid bestaat, is deze waarneming van de heer MEULEMAN (PD, Assen) van veel belang.

De wijfjes van deze wesp werden nog in het begin van oktober waargenomen tijdens de ovipositie in gevelde stammen. Zij deden dit bij zonnig weer. Ook werden bomen aangetroffen waarin zich gangen met larven bevonden.

Ter aanvulling kan worden opgemerkt, dat de heer G. VAN ROSSEM te Lunteren in een ter plaatse gevelde grove den eveneens een *Sirex*-gang aantrof, waarin zich een volgroeid, doch helaas geheel vergaan imago bevond. Vermoedelijk betrof dit eveneens *Sirex noctilio*. Er zijn dus een aantal aanwijzingen, dat deze soort in Nederland voorkomt, hetgeen zich ook laat verwachten, gezien het noord- en centraal-Europese verspreidingsgebied.

Een tweetal exemplaren uit Vledder bevindt zich in de collectie van de PD.

Inlandse eik

Nabij Gendringen deed zich een aantasting voor van de eikeaardvlo, *Haltica quercetorum* Fourcr., op zeven jaar oude inlandse eiken. Sinds 1944, 1945 en 1946 hebben wij dit insect niet meer opgemerkt. Ook in de boswachterij Hardenberg werd in augustus een aantasting gezien.

Juniperus

Te Eibergen en op de „Imbosch” werd schade aan *Juniperus communis* toegebracht door rupsen van *Nothris marginella* F. De bomen werden lelijk toegetakeld door de vreterij. Bestrijding is mogelijk met DDT, doch dit werd in het natuurmonument niet geadviseerd.

Larix

Het verloop van de plaag van *Ectropis bistortata* Goeze, waarover wij verleden jaar berichtten, werd gevolgd. Nadat PD en ITBON de situatie nauwkeurig had-

Foto P.D.

Fig. 3. Overzicht van het bos in augustus 1959.

den bestudeerd, werd voor 1960 een prognose gegeven die inhield, dat de eerste generatie het bos wederom kaal zou vreten. Daarom werd geadviseerd bestrijdingsmaatregelen te nemen teneinde ernstige schade te voorkomen. Voor dit doel werden door Dr. F. E. LOOSJES laboratoriumproeven genomen, teneinde de gevoeligheid van de rupsen voor insecticiden te toetsen.

De houtvester van het Staatsbosbeheer bracht evenwel het bestrijdingsadvies niet ten uitvoer. Hij gaf om economische redenen de voorkeur aan kaalvreterij.

Inderdaad volgde deze dan ook. Het Staatsbosbeheer meldt over 1959, dat de vreterij een ernstig aanwasverlies tot gevolg heeft gehad, maar dat de opstanden in dat jaar niet voortijdig behoeften te worden geveld.

Opvallend was, dat de tweede generatie in augustus 1960 niet tot enige ontwikkeling kwam, waarschijnlijk tengevolge van intensieve parasitering.

Lit.: ROSSEM, G. VAN, e.a., Verslag over het optreden van enige schadelijke insecten in het jaar 1959. *Ent. Ber.* 20 : 127.

Jaarverslag Staatsbosbeheer 1959 : 34.

Foto P.D.

Fig. 4. Vlinders van *Ectropis bistortata* Goeze.

Peer

Te Beusichem en in Twello, respectievelijk op peer en appel, werd in mei *Tetranychus viennensis* Zacher gevonden. Deze spintmijt is nooit eerder uit Nederland vermeld.

In Centraal-Europa, België en Frankrijk is deze soort zeer gewoon; zij veroorzaakt daar schade aan vruchtbomen.

Te De Meern (U.) werd in juli een aantasting van de perespinselbladwesp, *Neurotoma flaviventris* Retz. opgemerkt. In een particuliere tuin aldaar bevonden zich nesten van deze niet zeer algemene bladwesp op Bonne Louise d'Avranches en Legipont.

Perzik

In augustus werd door de PD een partij Italiaanse perziken onderschept, aangeast door zeer verdachte rupsen, vermoedelijk behorend tot de soort *Laspeyresia molesta* Busck, de "oriental peach moth" of *Enarmonia funebrana* Tr., de pruime-mot, welke soorten in de larve-toestand niet te onderscheiden zijn.

Bij de opkweek der rupsen verkregen wij vlindertjes, die grote overeenkomst

vertoonden met *L. molesta*. Dr. A. DIAKONOFF (Rijksmuseum v. Natuurl. Hist. te Leiden) heeft inmiddels bevestigd, dat het inderdaad deze soort betreft.

De import van de oriental peach moth kan voor ons land gevaar opleveren voor perziken onder glas. Het moet niet uitgesloten worden geacht, dat deze soort zich in het zuiden van Nederland kan handhaven.

Rogge

Op verschillende plaatsen op de Veluwe, o.a. te Epe, Vaassen, Loenen en Lunteren werd in mei een aantasting van rogge door *Ochsenheimeria taurella* Schiff. waargenomen.

De rupsen beginnen hun vreterij in het najaar in het vegetatiepunt van jonge graanplanten. Hier vindt ook de overwintering plaats. Bij het uitgroeien van de halm bemerkt men de aantasting gewoonlijk te laat, nl. wanneer de rups uit de schede verdwenen is. Men vindt dan het schadebeeld van deze rupsen, dat echter meestal niet als zodanig wordt herkend.

De soort komt in geheel Noord- en Midden-Europa voor.

In 1954 merkten wij de schade in Drente op.

Spinazie

Een gewas spinazie onder glas te Zwollerkerspel vertoonde schade in de vorm van kleine gaatjes in het blad. Het bleek, dat dit werd veroorzaakt door de mijt *Tyrophagus infestans* Berl. Van deze soort vindt men in de literatuur opgaven van aantasting van groene plantedelen (SORAUER), hoewel dit eigenlijk een saprofaag is. Deze mijten leven in allerlei produkten van plantaardige herkomst. Zij zijn vochtminnend. In opgeslagen voorraden, die vochtig zijn geworden, kunnen deze mijten massaal tot ontwikkeling komen. Over het algemeen leven zij van schimmels en organisch afval. Levende planten worden slechts bij uitzondering aangetast. De onderhavige aantasting van jonge spinazieplanten moet dan ook worden toegeschreven aan de uitzonderlijke omstandigheden, namelijk aan het overmatig vochtige milieu in de kas en aan de sterk humeuze grond met een overvloed aan stalmest.

Tarwe

Een zeer eigenaardige aantasting van resp. zomertarwe en rogge deed zich voor te Emmer Compascuum en te Dedemsvaart, waar zeer grote aantallen van de wants *Ischnodemus sabuleti* Fall., in nog onvolwassen toestand, het gewas over een diepte van 4 meter aan de rand van het perceel te gronde richtten. De verklaring van dit verschijnsel moest worden gezocht in de aanwezigheid van een uitgedroogd kanaal aan de aangetaste zijde van het perceel. Het blijkt nl., dat deze wants zich onder gewone omstandigheden ontwikkelt aan grassen op vochtige plaatsen. Het massaal optreden wordt ook door de Engelse auteurs SOUTHWOOD & LESTON vermeld. Het gedrag van *I. sabuleti* doet in dit geval denken aan dat van de zg. chinch bug (*Blissus leucopterus* Say), die in de USA zeer schadelijk is aan gecultiveerde gramineeën. Geadviseerd werd de wantsen met DDT of parathion te bestrijden.

In Drente werd de wants voorts in de omgeving van Erica op vier plaatsen in

grote aantallen geconstateerd. Ook daar waren doodlopende, opgedroogde veenkanalen met welige plantengroei de bronnen van waaruit de aantasting plaatsvond. Bij de kruising van de spoorweg Zwolle-Meppel en de Dedemsvaart bevond zich eveneens een haard.

Lit.: SOUTHWOOD & LESTON, 1959, Land and Water Bugs of the British Isles, p. 82, Frederick Warne & Co, London.

Witte kool

Op witte bewaarkool in opslagplaatsen in Noord-Holland werden talrijke tripsen gevonden die ernstige beschadiging van de kool veroorzaakten. Wij hadden te doen met *Thrips tabaci* Lind., f. *pulla* Uzel, naar het schijnt een aan ons klimaat aangepaste vorm van de tabakstrips (mededeling van Dr. C. J. H. FRANSSEN).

Van de aantasting van kool wordt in de literatuur ook melding gemaakt, hoewel incidenteel en in het bijzonder van bloemkool. Het betreffende geval, ernstige beschadiging van witte kool in de opslagplaats, is zeker geen gewoon verschijnsel. Wellicht kan de droge warme zomer van 1959 van invloed zijn geweest op het optreden van deze trips.

Summary

Enumeration of various insects and mites which have caused damage in the Netherlands during the year 1960.

Sur *Molinia caerulea* on a trouvé une araignée rouge qui vraisemblablement appartient à l'espèce *Schizotetranychus graminicola* Goux 1949. C'est la première observation dans les Pays Bas.

Langer, T. W., Biller, Guldsmede og Graeshopper. J. Fr. Clausens Forlag, Kopenhagen, 1961. 80 pagina's, 33 tekstfiguren.

Ons Deense medelid publiceerde een alleraardigst boekje voor jonge verzamelaars, waarin hun op duidelijke wijze verteld wordt, hoe ze de in de titel genoemde insecten moeten verzamelen en prepareren en hoe een collectie moet worden ingericht. Voor de niet-ingewijden zij meegedeeld, dat „biller” kevers zijn, terwijl met de „guldsmede” geen goudsmiden bedoeld worden, maar libellen. Overigens een toepasselijke naam voor deze niet zelden zo schitterend gekleurde dieren. De naam van de derde orde zal wel voor een ieder duidelijk zijn.

Wie de moeilijkheden van de taal onder de ogen durft te zien en met het boekje kennis wil maken, kan het in onze bibliotheek vinden. — LPK.

Maculinea arion L. (Lep., Lycaenidae), Begin december 1960 was ik in Winterswijk bij mijn vriend CARDINAAL, die vroeger veel voor mij op Billiton heeft verzameld. Ik zag toen ook zijn collectie Europese vlinders en ontdekte daarin een ♀ van *Maculinea arion gelriae* Lempke, door hem 10 juli 1945 bij Winterswijk verzameld.

E. J. NIEUWENHUIS, Bentincklaan 37a, Rotterdam 4.

[Dr. H. BEURET, Die Lycaeniden der Schweiz, II: 248—249 (1957), schrijft, dat ssp. *gelriae* meer dan waarschijnlijk identiek is met ssp. *microchroa* Verity, beschreven naar exemplaren van Lardy bij Parijs. — LPK.]